

**Buck
Consultants
International**

Resultaten Quick scan beleid voor versterking concurrentiefactoren zeehavencusters

**Kees Verweij
Gerard Vos**

**DEFINITIEF CONCEPT
TER BESPREKING**

9 april 2013

Buck Consultants International

Postbus 11717

2502 AS Den Haag

Telnr : 070 3352227

Mobiel : 06 511 00 950

Fax : 070 3352228

E-mail : kees.verweij@bciglobal.com

- 1 Doel, aanpak en resultaat quick scan (slide 2-3)**
- 2 Review resultaten BCI-onderzoek 2007 (slide 4-8)**
- 3 Aanpak en opstellen 8 Clusterkaarten (slide 9-12)**
- 4 Resultaten clusterkaarten: locatiefactoren clusters en kansen voor zeehavenbeleid (slide 13-25)**
- 5 Review zeehavenbeleid 2005-2012 (slide 26-28)**
- 6 Vergelijking concurrentiefactoren clusters en zeehavenbeleid 2005-2012 (slide 29-30)**
- 7 Aanbevelingen, en database voor beleidsopties (slide 31-32)**

BIJLAGEN:

- Overzicht locatiefactoren (slide 33)**
- 8 clusteranalyses van elk 7 slides (slide 34-90) APARTE BIJLAGE**

1 Doel, uitgangspunt en resultaat

Doel quick scan

- Doel: In kaart brengen van concurrentiefactoren 8 sterke clusters in Nederlandse zeehavens anno 2013, en identificeren kansen om zeehavenbeleid meer te richten op het versterken van de concurrentiekracht van deze 8 clusters.
- Middel: In kaart brengen van de top-10 locatiefactoren voor gekozen 8 clusters in de 4 grootste Nederlandse havens via een clusterkaart (van 7 slides). De clusters worden hierbij gedefinieerd als samenhangende economische activiteiten in een sector.

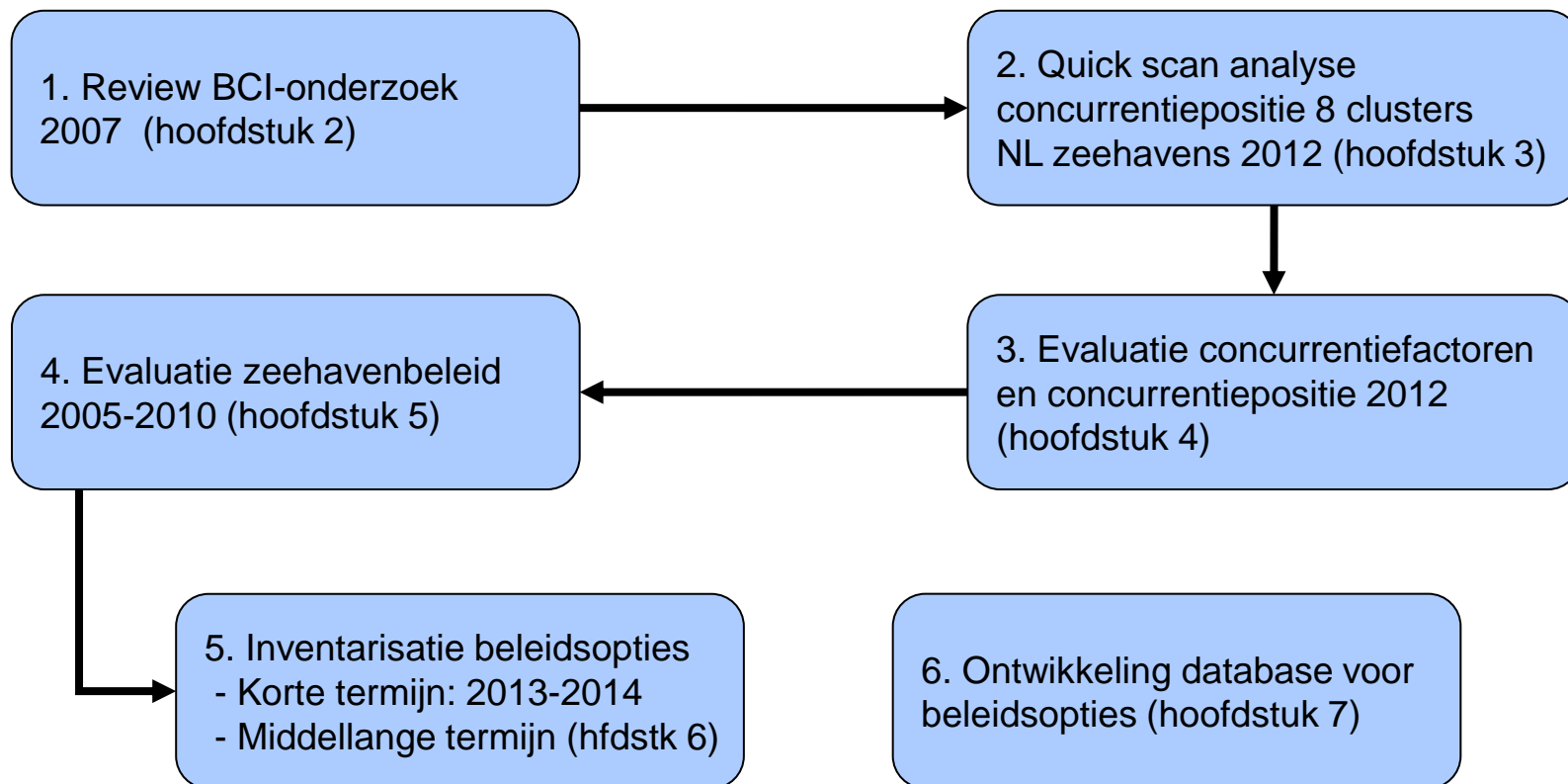
Uitgangspunt quick scan

- Stof tot discussie: NL overheid wil concurrentiepositie van topsectoren versterken. Clusters van bedrijven in havens spelen hier belangrijke rol in. In dit project worden samen met havenpartijen de kansen om het zeehavenbeleid meer te richten op versterking van concurrentiefactoren in kaart gebracht. Deze quick scan geeft stof tot discussie over deze mogelijke aanpassing van het zeehavenbeleid.
- Uitgangspunt: Data van BCI-onderzoek naar concurrentiefactoren in zeehavens uit 2006/2007, aangevuld met eigen research/expertise en informatie uit gesprekken met havenbedrijven.

Resultaat quick scan

- Clusterkaarten: Concurrentiefactoren 8 clusters/4 havens verzameld in database. Mogelijkheid tot flexibel bewerken database obv. verschillende invalshoeken voor Rijksbeleid 2013 en verder
- Aanbevelingen voor beleid voor zeehavenclusters gericht op versterking concurrentiefactoren.

Aanpak quick scan

- Aanpak: Start met review resultaten BCI-onderzoek 2006/2007, daarna quick scan analyse 8 clusters in 2012/2013. Deze quick scan voor 8 clusters wordt samengevat en vergeleken met review zeehavenbeleid 2005-2010 (reeds eerder uitgevoerd). Uiteindelijk levert het stof op voor discussie inrichting zeehavenbeleid in 2013 en verder.
- Quick scan clusters: De quick scan is 2 dagen per haven (1 dag per cluster), en dus van beperkte omvang geweest.

2 Review BCI-onderzoek 2007

- In 2006 heeft BCI het onderzoek “Concurrentiepositie Nederlandse Zeehavens” uitgevoerd. Doel van dit onderzoek was: “Welke factoren zijn in welke mate bepalend voor de internationale concurrentiepositie van de Nederlandse zeehavens, en in hoeverre kan het Ministerie van Verkeer en Waterstaat met haar zeehavenbeleid deze factoren beïnvloeden om de concurrentiepositie van de Nederlandse zeehavens te verbeteren?”.
- Voor dit onderzoek is gesproken met de bedrijven in de NL zeehavens. In totaal zijn 59 ingevulde vragenlijsten verwerkt, waarbij de factoren zijn gerangschikt naar vier thema’s: Locatie & bereikbaarheid, Arbeid, Financiën & fiscaal en Functioneren overheid. Daarnaast is met 25 van de 59 havengebruikers die een vragenlijst hebben ingevuld een diepte interview gehouden.
- De bedrijven zijn gerangschikt naar haven en naar werkzaam in overslag, procesindustrie en handel & distributie, maar niet naar specifieke clusters. Dit laatste was wel mogelijk obv. de afzonderlijke vragenlijsten en interviews.

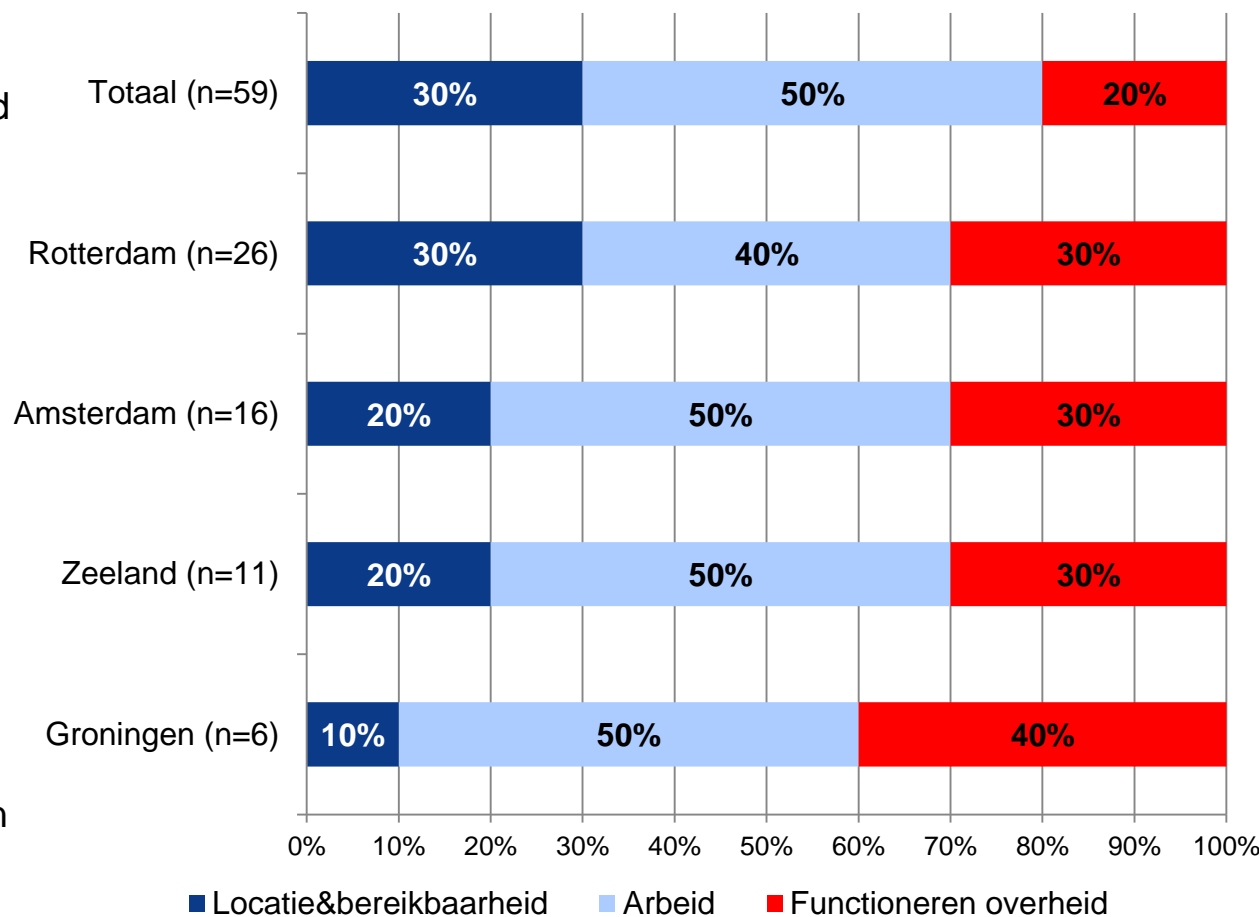
Samenstelling ontvangen vragenlijsten

# Enquêtes	Havens		Achterland	
	verzonden	retour	verzonden	retour
totaal	132	59	26	8
Scheldebekken	18	11	-	-
Noordzeekanaalgebied	35	16	-	-
Rijn- en Maasmond	64	26	-	-
Noordelijke Zeehavens	15	6	-	-
Stukgoed	56	19	-	-
Droge Bulk	17	6	-	-
Natte Bulk	20	7	-	-
Procesindustrie	20	17	-	-
Handel&Distributie	17	5	-	-
Overig	34	5	-	-
<=50	-	16	-	1
>50 & <=200	-	21	-	1
>200	-	20	-	6

Concurrentiefactoren 2006/2007

- In de enquête van 2006/2007 werd gevraagd naar de locatiefactoren die bedrijven als meest belangrijk ervaren. In totaal werd een lijst van 48 factoren voorgelegd, verdeeld over 4 categorieën
 - Zie bijlage 1 voor een overzicht van de 48 factoren
- Factoren binnen de categorieën Locatie&Bereikbaarheid en de categorie Arbeid kwamen het meest voor in de Top10 per zeehaven in 2007
- Top-10 concurrentiefactoren op het niveau van zeehavens zijn vergelijkbaar.
 - Factoren Fiscaal& Financieel behoren in geen enkele haven tot de genoemde top-10

Concurrentiefactoren per categorie - 2007

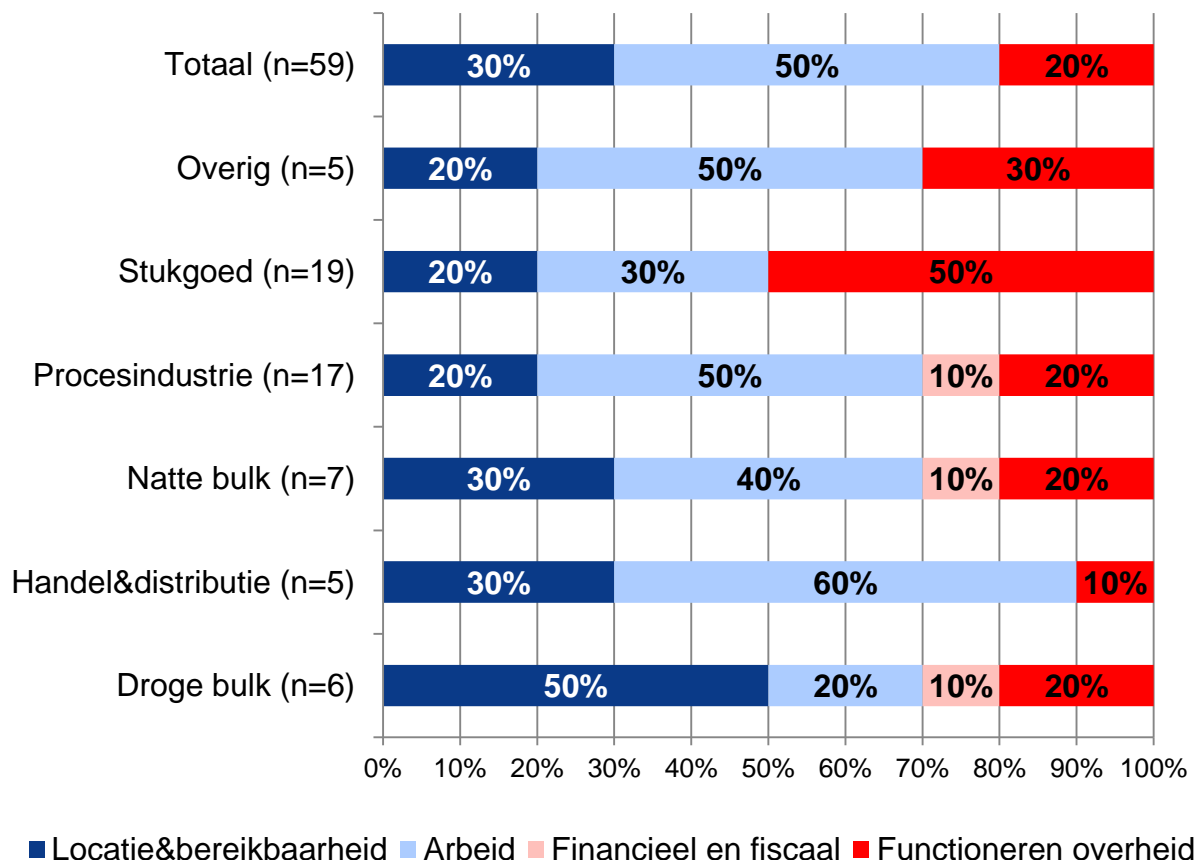

Resultaten onderzoek 2006/2007

Concurrentiefactoren 2006/2007

- In de enquête van 2006/2007 werd onderscheid gemaakt tussen 6 verschillende overslaggroepen/activiteiten.
- De top-10 concurrentie-factoren voor verschillende sectoren laten een grotere variatie zien dan de top-10 op het niveau van de zeehavens. Per activiteit zijn de factoren dus meer verschillend dan per haven
- Een Financiële/fiscale factor wordt genoemd als top-10 factor door bedrijven in de procesindustrie en in de overslag van natte en droge bulk.

Concurrentiefactoren per categorie - 2007

Conclusie 1: Integrale visie op meer factoren

- Er bleken een aantal factoren zeer bepalend voor de concurrentiepositie van de Nederlandse zeehavens. Vanuit beleid van het Ministerie van V&W zijn deze factoren echter minder gemakkelijk te beïnvloeden:
 - Beschikbaarheid van (milieu-)ruimte;
 - Bereikbaarheid inclusief adequate landzijdige (weg-)ontsluiting;
 - Beschikbaarheid van adequate arbeidskracht;
 - Toepassing van EU wet- en regelgeving, vooral op het gebied van milieu en veiligheid.
- Er bleek een integrale visie nodig vanuit verschillende Ministeries (EZ, VROM, Financiën) om deze factoren effectief op te pakken. De aanbeveling was om interdepartementaal via corridors te denken.

Conclusie 2: Concreet beleid gewenst

- Een tweede en laatste conclusie was dat het Ministerie meer slagvaardig zou kunnen werken aan de aanleg en het effectief gebruik van infrastructuur in, van en naar de havens. In deze rol zou het Ministerie een verbetering van de concurrentiepositie van de havens kunnen stimuleren, terwijl andere, meer sectorgerichte acties bij andere stakeholders zoals de havenautoriteiten en bedrijven in de havens liggen.

Oppakken aanbevelingen onderzoek ja, maar niet vanuit clusters

- Het Ministerie van I&M is aan de slag gegaan met de aanbevelingen, en deze zijn deels opgevolgd in het nationale zeehavenbeleid. Speciaal de aanleg en het gebruik van infrastructuur heeft in de laatste Kabinetten veel aandacht gekregen.
- Het onderzoek toont aan dat verschillende concurrentiefactoren spelen voor verschillende overslaggroepen, maar er is niet specifiek ingegaan op de verschillen in concurrentiepositie voor havenclusters. Hier is de laatste jaren vanuit het Kabinet veel meer aandacht voor gekomen, zie onder andere de Topsectoren. Ook is de uitgangssituatie voor de havens door de economische dip sterk veranderd, de jarenlange groei in bedrijvigheid en overslagvolume is veel minder zeker.
 - Het gevoerd beleid en de nieuwe economische omstandigheden leiden tot nieuwe uitgangspunten voor de concurrentiepositie van de zeehavens
 - De focus op clusters vanuit het overheidsbeleid geeft tevens een nieuw perspectief op de analyse van de concurrentiepositie van de zeehavens en de ontwikkelingsmogelijkheden van economische clusters
- Om deze redenen zijn de clusterkaarten in deze quick scan 2012 grotendeels opnieuw opgebouwd, met de unieke positie van de sterkste clusters in de 4 grote Nederlandse havens als uitgangspunt.

Clusterkaarten: Analyse concurrentiepositie 8 clusters in 4 havens

- Om de concurrentiepositie van clusters in Nederlandse havens in kaart te brengen, en te bepalen in hoeverre met deze invalshoek het zeehavenbeleid effectief kan worden ingericht, heeft BCI via een quick scan analyses gemaakt van 8 clusters.
- De analyse van de clusters heeft tot doel om een revisie uit te voeren op het onderzoek naar de concurrentiefactoren uit 2006/2007.

Keuze clusters:

- Er zijn 2 clusters per haven gekozen (Rotterdam, Amsterdam/NZKG, Zeeland, Groningen)
- Er is gekozen over sectoren met een relatief hoog aandeel overslag in haven ten opzichte van de gemiddelde overslag in de HLH-range
- Er moet sprake zijn van clustervorming: Aanwezigheid verschillende bedrijven in sector die elkaar versterken

Resultaat van clusterkeuze:

- Rotterdam: Containers en Chemie/biobased
- Amsterdam/NZKG: Agribulk en Energie
- Zeeland: Metaal en Chemie/biobased
- Groningen: Energie en Chemie/biobased

Aanpak van de clusteranalyse

De kaart per cluster bevat de volgende inhoud (zie ook bijlage voor een overzicht van de 8 kaarten):

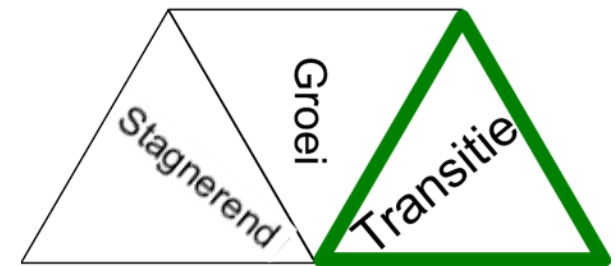
- Clusteranalyse recente ontwikkelingen en trends
 - Ontwikkelingen en trends binnen de clusters
 - Visie en strategie Nederlands clusters en internationale concurrenten
- Analyse Top10 concurrentiefactoren 2012
 - Overzicht concurrentiefactoren uit 2007, gekoppeld aan de clusters
 - Revisie van de concurrentiefactoren uit 2007 op basis van de huidige trends (oa. economische ontwikkelingen, verschuivingen in de markten, productieprocessen en producten)
- Sterkte-zwakte analyse
 - Internationale vergelijking (kwalitatief en kwantitatief)
 - Toekomstgerichtheid van de gevoerde strategie
 - Effecten van beleid Nota Zeehavens
- Interviews met specialisten bij de havenbedrijven
 - Clusterkaarten als discussiestuk voor gesprekken met de zeehavens
 - Vaststelling van de definitieve top-10 concurrentiefactoren
 - Positionering van de zeehavens voor de belangrijkste concurrentiefactoren in internationaal perspectief
- Resultaat clusteranalyse
 - Overzicht van de Top-10 concurrentiefactoren per zeehavencluster, met indicatie van sterkte, aandachtspunt, verbeterpunt

Inhoud van de analyse

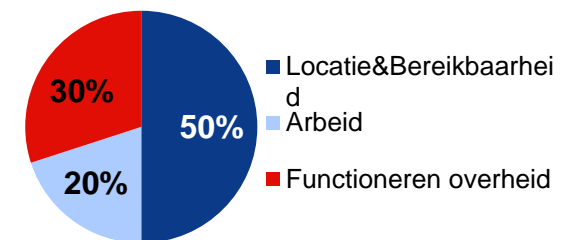
- Omschrijving van het cluster
 - Activiteiten en actoren binnen het cluster
 - Belangrijkste ontwikkelingen en trends
- Overzicht van de belangrijkste concurrentiefactoren
 - Revisie van de concurrentiefactoren uit 2007 op basis van huidige trends
 - Case van een recente locatiekeuze of investering op een zeehavenlocatie
- Concurrentieanalyse van het Nederlandse cluster in internationaal (Europees) perspectief
 - Huidige positie ten opzichte van clusters in buitenlandse zeehavens
 - Overzicht van geplande projecten en ontwikkelingen
 - Toekomststrategie, in perspectief met de belangrijkste trends
- Top-10 belangrijkste sterke en zwakke punten in vergelijking met de internationale concurrentie
 - Focus op de belangrijkste concurrentiefactoren voor het cluster
 - Effecten van huidig beleid en ontwikkelingen (projecten)

Voorbeelden dashboard- figuren uit de clusteranalyses

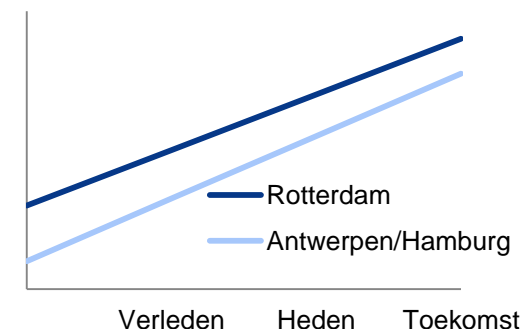
Stand van zaken

Belangrijkste locatiefactoren per categorie

Internationale vergelijking

Inhoud clusterkaarten 2012

**Buck
Consultants
International**

Vb. 1 - Containers - Rotterdam

- 1. Kenmerken van het containercluster**
 - Belangrijkste activiteiten binnen het containercluster zijn:
 - Op- en overslag van containers (grotere schepen ECT en AHT)
 - Logistieke activiteiten (verlading in Dordrecht, Nieuw-Aarden, Logport)
 - Afzetten terminal operators, logistieke dienstverleners, empty depots, vertalers en redarjen
 - Sterke groei in cluster, maatgevend voor prestaties in haven
 - In 2013/2014 openen nieuwe terminals op Maasvlakte II:
 - Aankomst Gateway terminal en AHT II (massaal II)
 - Vergroting capaciteitsruimte voor meer sleep op mek
 - Aankomst netwerk: steeds meer integraal onderdeel Rotterdamse haven
 - Verbindingen via: voor: omrekenen, stroomten, tussenliggende
 - Kennelijke en synchronisatie op efficiënte zeehaven
- 2. Toekomstgericht: Trends en ontwikkelingen binnen het cluster**
 - Containerisatie en schaalvergroting:
 - Azië-Zuid-Oost: Asean (18.000 TEU), USA/Amerika-Nieuw-Panama (13.000 TEU)
 - Multiport-beleid, uitbreiding Europese overslagcapaciteit:
 - Rotterdam: 2e Maasvlakte
 - Antwerpen: Waasland, Beurnhove, Verrebroeck
 - Hamburg: Terminal Beitzhoeve
 - Calcutta: monetaire crisis/Finland-Oosten: Finse zee van Aalto (Duke), Bahain
 - Aandacht voor efficiency en duurzame verbeteringen containerhandeling
 - Handhaving, energie efficiëntie, afbreiding achterblijven
 - Rotterdam speelt op ontwikkelingen in met haaststrategie 2030
 - Containeroverslag: handhaven en versleten n: 1 positie in EU overslag

3. Conclusies

- Focus cluster: beste service containeroverslag voor alle klanten
 - Togankelijkheid vanuit zee en bereikbaarheid achterland
 - Beste IT service en online bereikbaarheid voor afhandeling
 - Ruimte voor concurrentie tussen terminals
 - Meer mogelijkheden om activiteiten in cluster containeroverslag
- Sterke concurrentie met andere havens:
 - Versterken belangrijke punten: toegankelijkheid vanuit zee en bereikbaarheid achterland
 - Goed functioneren van inspectieinstellingen en douane: loges en business

4. Locatiefactoren

- Overzicht van de belangrijkste locatiefactoren
 - De aandragingsput naar locatiefactoren die door het glasdekl kunnen worden omvuld
 - Kosten voor handhaving, struikel, ervoor worden het buiten beschouwing gelaten

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Diepte vaarwater	Opgetimede draagruimte voor de grootste schepen	Op- en overslagcapaciteit	Capaciteit bij terminal operators	Infrastructuur, informatievoorziening en kwaliteit van logistieke diensten	Uitbreidingsruimte, openbare infrastructuur	Ruimte voor economische ontwikkeling (nieuwe investeringen)	Aantal redarjen en logistiek dienstverleners	Aankomst van de grootste containerschepen	Concurrentiepositie op de Maasvlakte II
Aanwezigheid ouder	Aankomst van de grootste containerschepen	Bereikbaarheid voor de grootste schepen	Omgeving van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding	Beveiliging van de Maasvlakte en goede houthouding

5. Case - Localisatievestiging DP World Gateway Terminal - Rotterdam

- DP World heeft voor de aanleg van de Rotterdam Gateway Terminal gekozen voor vestiging in Rotterdam
 - Bouw RWG terminal van 165 ha met 4 miljoen ECU overslagcapaciteit investeringsoverzicht in 2007/2008
 - Groot en omvang terminal is in 2008 begonnen aan de bouw
- Belangrijkste redenen voor vestiging in Rotterdam:
 - Grotere lokale dienstverleners
 - Locatie aantrekkelijk voor redarjen en mergoede informatievoorziening met het Europese achterland
 - Logistiek netwerk aan Maasvlakte II terminal in Rotterdam
 - Neuwigheid in de markt, maar DP World moet voldoende mogelijkheden om haar eigen strategie te kunnen inzetten

6. Case - Kluze aanloophaven MSC voor Le Havre

- De Franse regering MSC breidt haar diensten naar Le Havre uit, ten koste van Rotterdam en Hamburg
 - Reederei vanuit UK, en naar Rotterdam en de Antwerpse haven door Le Havre aan
 - Via deze reederei zal 300.000 TEU per jaar extra worden overgedragen (capaciteit van de reederei is 1.000 TEU per jaar)
- Generieke factoren voor deze keuze zijn:
 - Service van de haven richting de reederei
 - Service van de reederei naar de haven (Haven en Parijs)
 - Omgeving achterland en omgeving van de Seine-Scheldteverbinding (Seine-Nord Europe Canal)
 - Maritieme verbindingen via Le Havre (500 chalets verbinding)

Concurrentiepositie Rotterdam in containers

- 1. Containercluster - Rotterdam**
 - Focus op Maasvlakte I en II en Waalhaven
 - Maasvlakte Deep Sea
 - Waalhaven Shorana
 - Belangrijke rol voor import/export containers
 - Export en productie/verpakking Europese en Noord-Rhein Westfalen (DU)
 - Import van Europese landen
 - Belangrijke partijen zijn internationale operators:
 - ECT, AHT, DP World
 - Omringelingsaanbod: modaliteiten door vervoerders
- 2. Recente ontwikkelingen en geplande projecten**
 - Toename volume tot bijna 12 miljoen TEU en aandeel zee-zee-overslag naar 40%
 - Ontwikkeling logistieke afhandeling Maasvlakte II
 - Intensieve uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Functionele uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Nauwere samenwerking met Houthouding en andere handhous
 - Logistieke ontwikkelingen:
 - Ontwikkeling logistieke afhandeling Maasvlakte II
 - Intensieve uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Functionele uitbreiding van de Maasvlakte II
- 3. Toekomstvisie Rotterdam**
 - Ontwikkeling nieuwe terminals en ketenactiviteiten op Maasvlakte II
 - Investering in netwerk richting Europese klanten om beste prijs/prestatieverhouding te blijven bieden
 - Infrastructuur en informatievoorziening zijn essentieel voor goede service
 - Amalies om grootste containerhavens van Europa te blijven:
 - Roos 2009-2011 met 23%
 - In groeiende bestaande terminals Maasvlakte II in 2013/2014
 - Capaciteitsruimte in 2030 tot 34 miljoen TEU

4. Containercluster - Hamburg en Antwerpen

- Hamburg en Antwerpen hebben ca. 75% van de containeroverslag Rotterdam
 - Beste service tussen zee-zee-overslag
- Belangrijkste partijen terminal operators:
 - Hamburg: nationale operators zoals Eurogate en HHLA
 - Antwerpen: nationale operators zoals DP World en PSA/MSC
- Recente ontwikkelingen en geplande projecten:
 - Uitbreidingsruimte op- en overslagcapaciteit:
 - Hamburg: Door verdere uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Antwerpen: Uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Versterking van de bereikbaarheid:
 - Zeehaven: Uitbreiding Elbe-Hamburg, 2e-3e Interconnector (Antw.)
 - Achterland: aanpak van de Maasvlakte II
 - Scheepvaartverbinding (Antw.)
 - Logistieke ontwikkelingen:
 - Hamburg: focus op meer sleep
 - Antwerpen: ontwikkeling ketenlogistiek in Vlaanderen, lokale terrein Vlaanderen
- 6. Toekomstvisie Hamburg en Antwerpen**
 - Ook sterke groeiambities, net als Rotterdam:
 - Hamburg: capaciteitsruimte tot 20 miljoen TEU in 2020
 - Antwerpen: capaciteitsruimte tot 18 miljoen TEU in 2020
 - Hamburg en Antwerpen blijven duidelijk de belangrijkste concurrenten in komende 20 jaar
 - Breed past om gemein in service, termijnafhandeling en afzet naar eindklant
 - Alle drie havens verdienen inkomsten en achterlanddiensten

C. Sterkte-zwakte analyse Rotterdam

- 1. Vergelijking tussen havens**
 - Top-3 zeehavens voor containeroverslag strijden voor ledere TEU:
 - Grootendende met uitbreiding van 20-25 miljoen TEU in 2020
 - Risico voor concurrentie: Europese en lokale concurrentie
 - Discussie over bestaande top-3 zeehavens (Antwerpen)
 - Naast Antwerpen en Hamburg breiden ook de kleinere containerhavens uit
 - Uitbreidingsruimte: Vlaanderen
 - Toename concurrentie vanuit de haven
 - Beperkingen voor de bereikbaarheid van de zeehavens:
 - Hamburg en Antwerpen zijn niet direct aan zee
 - Hamburg heeft beste omringelingsaanbod
 - Antwerpen: uitbreiding van de Maasvlakte II
 - Organisatorische beperkingen: Hamburg en Antwerpen:
 - Hamburg: monetaire crisis in containeroverslag relatief hoge loonkosten
 - Antwerpen: relatief verouderde infrastructuur in haven
- 2. Sterkte-Zwakte analyse**
 - Onderstaande tabel geeft een overzicht van de sterke en zwakte punten van het Rotterdamse containercluster ten opzichte van de internationale concurrentie Havens van Hamburg en Antwerpen:
 - Sterke punten op basis van lokale en internationale logistiek en infrastructuur
 - Concurrentiepositie onder druk door de logistieke dienstverleners, infrastructuur en sleep

Sterke punten	Toelichting	Zwakke punten	Toelichting
Omgeving	Intensieve omringeling achterland goed geregeld	Logistieke diensten aan landzijde	Concurrentiepositie A15, quality of service
Op- en overslagcapaciteit	Concurrerende terminals verhogen efficiëntie	Cluster containeroverslag	Veel concurrentie, weinig samenwerking
Diepte vaarwater	Directe toegang voor grootste schepen	Beveiliging overige inspectieinstellingen	Laten op concurrentie met andere havens
Beschikbare ruimte voor uitbreiding (nieuwe invest.)	Fysieke ruimte met Maasvlakte II gecombineerd		Langere termijn zorg

Resultaat clusterkaart 2012

Concurrerendefactoren	Betekenis (1-5)	Kenmerk	Mogelijkheden voor beleid
1 Diepte vaarwater	++	Beste uitgangspoint voor haven Rotterdam in de regio	Versterken positieve vanuit het Rijk (positie uitbreiden)
2 Op- en overslagcapaciteit	+	In 2013/2014 komt er capaciteitsruimte in de vorm van Maasvlakte II	Handhaving level playing field - Voorbereiding onderzaken naar negatieve gevolgen
7 Beschikbaarheid voldoende personeel	-	Momenteel minder problemen in Rotterdam (monitoring op arbeidsmarkt en demografische door economische crisis)	Tevens goede ontwikkeling
8 Serviceverlening douane	-	Versterkte dienstverlening bij handhaven	Continue upgrading van diensten, zodat naar rechts
9 Beschikbaarheid kwalitatief personeel	0	Concurrentiepositie in Rotterdam niet	Concurreren Rotterdam specifieke aandacht geven
10 Serviceverlening overige inspectieinstellingen	-	Inspectieinstellingen digitaal, beoogd	Verster ontwikkeling diensten handhaven capaciteit in EU

VOORBEELD, ZIE BIJLAGE VOOR ALLE RESULTATEN

4 Resultaten clusterkaarten 2012

- De analyse van de 8 clusters resulteerde in 8 verschillende top-10s van concurrentiefactoren. De onderliggende analyse is gemaakt op basis van dit overzicht van 80 concurrentiefactoren vanuit de 8 zeehavenclusters (in Groningen, Amsterdam, Rotterdam en Zeeland)
- In totaal worden 23 locatiefactoren genoemd, die in tenminste 1 van de top-10 locatiefactoren voor de concurrentiepositie van de 8 onderzochte clusters terugkwamen. De overall resultaten van deze locatie analyse staan in de tabel op de volgende slide.
- De volgende 3 locatiefactoren werden in de top-10 van alle acht clusters genoemd, en zijn dus voor de concurrentiepositie van alle acht de clusters van belang. Deze drie factoren liggen allen op het gebied van Locatie&Bereikbaarheid:
 - Maritieme ontsluiting zeehaven (o.a. diepte vaarwater)
 - Mate van synergiekansen in cluster
 - Ontsluiting via weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk
- Echter, de locatiefactor die gemiddeld het hoogste scoorde met 1,6 was de mate van ruimte voor vestiging, zowel op fysiek vlak (in hectares) als in milieu- en geluidsruimte. Deze factor werd bij 7 clusters in de vier havens genoemd.
- Opmerkelijke uitkomsten:
 - Factoren in Locatie&Bereikbaarheid zowel in 2012 en 2007 het meeste genoemd
 - Mate van synergiekansen in cluster als belangrijke factor 2012 niet genoemd in onderzoek 2007
 - De factoren onder Arbeid zijn in belang gedaald in 2012 in vergelijking met onderzoek 2007

Prioriteit locatiefactor clusters (tabel)

Cat.	Locatiefactoren 2012 genoemd in	Aantal clusters	Aantal havens	Gemiddelde prioriteit in top-10
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)	8	4	3,1
L&B	Mate van synergiekansen in cluster	8	4	3,3
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk	8	4	5,5
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	7	4	1,6
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock	6	4	5,5
Arb	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel	6	4	5,8
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	5	4	4,4
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties	4	3	5,5
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure	4	3	8,0
Arb	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)	4	4	8,0
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	3	3	6,0
Arb	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstututen	3	3	8,0
Arb	Arbeidsproductiviteit personeel	2	1	8,0
L&B	Aanwezige ruimte voor verdere groei	2	1	10,0
Fin	Toegang tot de kapitaalmarkt	2	2	10,0
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving	1	1	5,0
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten	1	1	6,0
Ov	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)	1	1	6,0
L&B	Ervaren woon- en werkklimaat	1	1	7,0
Arb	Arbeidsloyaliteit van personeel	1	1	8,0
Ov	Mate van service-verlening door douane	1	1	8,0
Ov	Mate van service-verlening overige inspectiediensten	1	1	10,0
Ov	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties	1	1	10,0

Sterke/zwakte locatiefactoren clusters

Buck
Consultants
International

- De genoemde locatiefactoren in de 8 top-10s kunnen als sterk betiteld worden in de concurrentie met andere Noordwest Europese havens (bijv. maritieme ontsluiting van veel gevallen), als aandachtspunt of als zwak punt. Deze analyse is gedaan voor alle clusters, en staat in de tabel op de volgende slide.
- Hieruit blijkt dat de concurrentiepositie van de clusters internationaal gezien in de maritieme ontsluiting en synergiekansen in clusterverband relatief goed is. Deze locatiefactoren zijn belangrijk en worden vaak genoemd, en de Nederlandse clusters scoren goed op deze factor.
- De aandacht in het zeehavenbeleid lijkt vooral te moeten liggen op de 3 factoren daarna: Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk, Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid) en Kosten van energieverbruik en feedstock. Voor elk van deze factoren geldt dat in 6 van de 8 clusters deze factoren genoemd worden als aandachtspunt voor de concurrentiepositie. De ruimte voor economische ontwikkeling (fysieke, milieu, geluid) wordt daarbij in 3 clusters zelfs aangeduid als zwak punt.
- Dat de ruimte voor economische ontwikkeling naast een belangrijke locatiefactor ook een mogelijke struikelblok voor vestiging kan zijn, bleek uit de berichtgeving rondom de vestiging nieuwe Shtandart ruwe olieterminal in Rotterdam tijdens het bezoek van president Poetin (6-7 april). Door interventie van Minister Kamp is dit struikelblok genomen, en vind de investering van 800 miljoen Euro in het Rotterdamse havengebied definitief plaats.

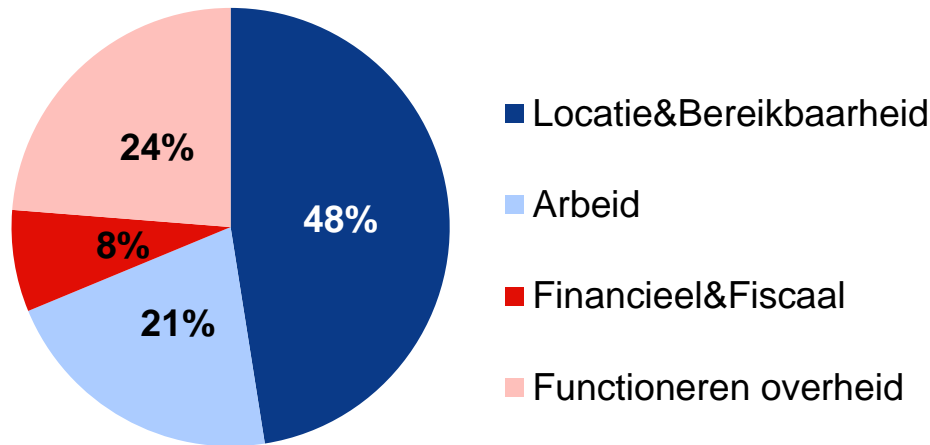
Sterkte/zwakte locatiefactoren (tabel)

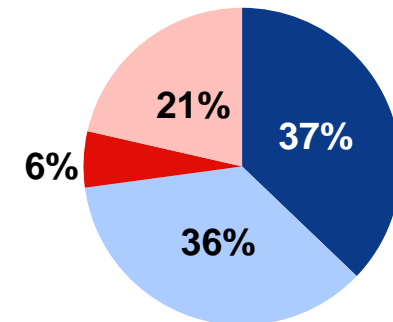
	Locatiefactoren 2012	Gemiddelde waardering (van 2 = ++ tot -2 = --)	Beoordeling als aandachtspunt in cluster	Beoordeling als zwak punt in cluster
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)	1,1 (ca. +)	1	0
L&B	Mate van synergiekansen in cluster	0,8 (ca. +)	2	1
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk	0,1 (ca. 0)	6	1
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	-0,3 (ca. 0)	6	3
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock	0,0 (ca. 0)	6	0
Arb	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel	0,2 (ca. 0)	4	1
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	0,8 (ca. +)	1	0
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties	-0,3 (ca. 0)	3	2
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure	-0,5 (ca. 0/-)	4	2
Arb	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)	0,3 (ca. 0)	3	0
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	-0,3 (ca. 0)	2	2
Arb	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstituten	0,0 (ca. 0)	2	1
Arb	Arbeidsproductiviteit personeel	0,5 (ca. 0/+)	1	0
L&B	Aanwezige ruimte voor verdere groei	-1,0 (-)	2	2
Fin	Toegang tot de kapitaalmarkt	0,0 (0)	2	0
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving	-1,0 (-)	1	1
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten	0,0 (0)	1	0
Ov	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)	1,0 (+)	0	0
L&B	Ervaren woon- en werkklimaat	-1,0 (-)	1	1
Arb	Arbeidsloyaliteit van personeel	-1,0 (-)	1	1
Ov	Mate van service-verlening door douane	1,0 (+)	0	0
Ov	Mate van service-verlening overige inspectiediensten	1,0 (+)	0	0
Ov	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties	1,0 (+)	0	0

Belang arbeid als factor loopt terug

Locatiefactoren per categorie - 2012

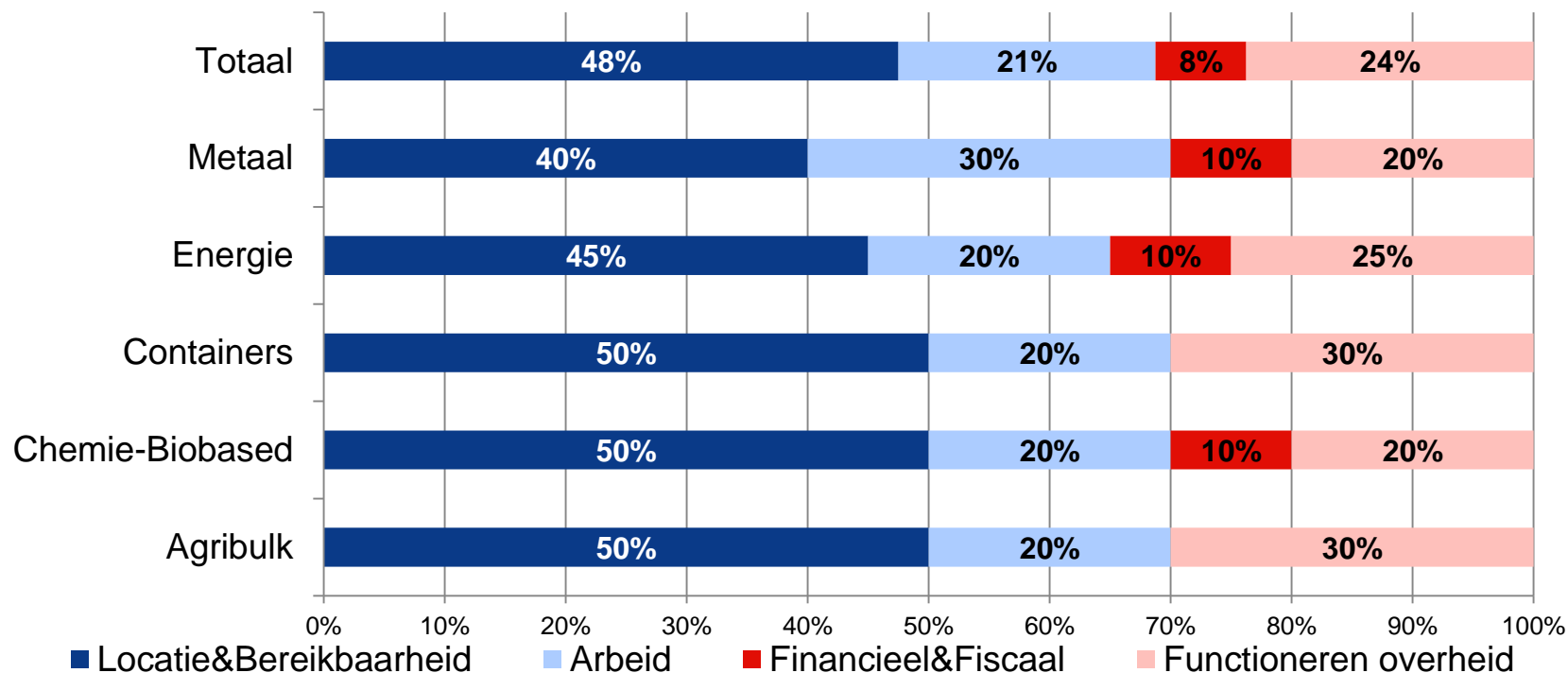
... en in 2007

- Opmerkelijk in lijst 23 factoren in top-10 8 cluster: arbeid wordt minder vaak genoemd dan in 2007. Oorzaak is waarschijnlijk de economische dip, die de druk op de arbeidsmarkt voor bedrijven minder groot maakt.
- Factoren voor Locatie&Bereikbaarheid (infrastructuur, ruimte) en Functioneren van de overheid (wet- en regelgeving, milieuruimte, vergunningen) worden in 2012 vaker genoemd.
- Het belang van de locatiefactoren op het gebied van financiële en fiscale mogelijkheden worden relatief veel belangrijker. Genoemd worden:
 - De toegang tot de kapitaalmarkt voor investeringen
 - De kosten voor energie en voor feedstock (procesindustrie)

Verschillen belang factoren per cluster

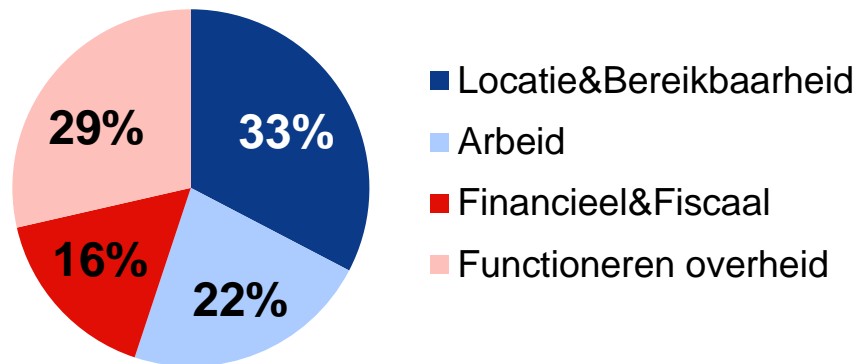
Locatiefactoren per cluster - 2012

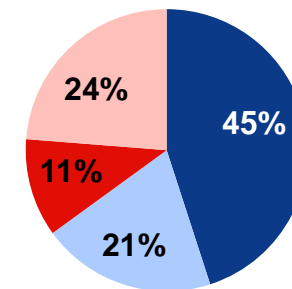
- In top-10 genoemde locatiefactoren per cluster worden bij de clusters containers, agribulk en energie meer Locatie&Bereikbaarheid-factoren genoemd dan bij de clusters chemie-biobased en metaal.
- Voor het metaal-cluster in Zeeland is de factor arbeid nog steeds van groot belang, terwijl bij agrobulk en containers het functioneren van de overheid relatief vaak genoemd wordt.

Vergelijking Zwakten 2012

Zwakkere locatiefactoren per categorie

..in vergelijking met de Top-10 locatiefactoren in 2012

- In totaal worden 80 locatiefactoren genoemd (Top10 voor ieder cluster), in 49 van de 80 gevallen wordt de locatiefactor gewaardeerd als factor waar het cluster mogelijk in kan verbeteren (61%)
 - In 31 gevallen wordt de locatiefactor gewaardeerd als verbeterpunt en in 18 gevallen als zwakte
- De meeste zwakke locatiefactoren worden genoemd binnen de categorie Locatie&Bereikbaarheid, maar deze categorie wordt ook het meest genoemd als belangrijke concurrentiefactor.
- Relatief meest voorkomende zwakke punten ten opzichte van totaal in categorieën Financieel & Fiscaal en het functioneren van de overheid (29% ipv. 24%)
 - Alle genoemde factoren binnen Financieel&Fiscaal worden gewaardeerd als verbeterpunt
 - Bij Functioneren overheid worden 70% van de factoren gewaardeerd als verbeterpunt en 30% gewaardeerd als sterkte.

Top-10 Locatiefactoren per haven

- Als per haven naar de locatiefactoren gekeken wordt, valt het volgende op (zie tabel volgende slide):
 - Rotterdam: de haven scoort op vrijwel alle factoren goed, met de maritieme ontsluiting als een essentiële sterkte en daarnaast ruimte voor verdere groei (fysiek, en in minder mate milieu en geluid, bijv. op Maasvlakte II)
 - NZKG/Amsterdam: deze havenregio scoort hoog in de synergiemogelijkheden per en ook tussen clusters, terwijl het gebrek aan ruimte om specifiek beleid en oplossingen vraagt
 - Zeeland Seaports: hier zijn er meer verschillen tussen de locatiefactoren van twee gekozen clusters, waarbij maritieme ontsluiting en kosten van energie bij beide clusters hoog scoort
 - Groningen Seaports: hier is de maritieme ontsluiting ook goed (relatief aan grootte haven), terwijl de ontsluiting via achterlandnetwerken van relatief minder groot belang lijkt.
- De top-4 locatiefactoren zijn van groot belang voor vrijwel elke haven, terwijl er vooral in NZKG/Amsterdam en Zeeland er behoefte is aan innovatief beleid om de ruimte goed te benutten. De kosten van energieverbruik wordt ook een steeds belangrijke concurrentiefactor, waarbij het opkomend gebruik van schaliegas van groot belang kan blijken voor de mondiale verhoudingen. De eenvoud van vergunningenprocedures wordt in de praktijk door bedrijven vaak ook als een verbeterpunt ervaren, evenals de relatie met opleidingen en kennisinstituten.
- De conclusie is dat de locatiefactoren per haven veel overlap vertonen, maar dat er per haven ook specifieke verschillen zijn. Reden hiervoor is dat de havenregio's verschillen maar ook de belangrijke clusters verschillende behoeften hebben.

Top-10 locatiefactor per haven (tabel)

		Rotterdam	NZKG/Amsterdam	Groningen	Zeeland
	Locatiefactoren 2012				
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)	1 (++) , 2 (++)	7 (+) , 3 (0)	5 (+) , 3 (+)	3 (+) , 1 (+)
L&B	Mate van synergiekansen in cluster	5 (0) , 3 (+)	2 (+) , 2 (++)	2 (+) , 1 (+)	2 (+) , 9 (-)
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk	3 (+) , 6 (0)	4 (0) , 4 (0)	6 (0) , 10 (0)	5 (+) , 6 (-)
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	4 (+) , 1(0)	1 (-) , 1 (-)	1 (0) , 2 (0)	1 (-)
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock	4 (0)	9 (0)	4 (0) , 9 (0)	4 (0) , 3 (0)
Arb	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel	9 (0)	5 (+) , 8 (0)	8 (0)	2 (+)
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	2 (+) ,	3 (0) , 6 (+)	6 (+)	5 (+)
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties		9 (-) , 5 (0)	4 (+)	4 (-)
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure	7 (-)		8 (0)	7 (0) , 10 (-)
Arb	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)	7 (+)	8 (0)	9 (0)	8 (0)
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	5 (+)		7 (-)	6 (-) ,
Arb	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstituten	9 (0)	7 (+)		8 (-)
Arb	Arbeidsproductiviteit personeel				9 (+) , 7 (0)
L&B	Aanwezige ruimte voor verdere groei		10 (-) , 10 (-)		
Fin	Toegang tot de kapitaalmarkt			10 (0)	10 (0)
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving			5 (-)	
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten	6 (0)			
Ov	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)		6 (+)		
L&B	Ervaren woon- en werkklimaat			7 (-)	
Arb	ArbeidsLoyaliteit van personeel	8 (-)			
Ov	Mate van service-verlening door douane	8 (+)			
Ov	Mate van service-verlening overige inspectiediensten	10 (0)			
Ov	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties	10 (+)			

Noot: per haven wordt de top-10 positie van een locatiefactor in 1 of 2 clusters gegeven

Top-10 Locatiefactoren per cluster

- Als per cluster naar locatiefactoren gekeken wordt, komen enkele verschillen duidelijker naar voren (zie tabel volgende slide):
 - Agribulk: Deze sector is stagnerend in groei, en het is vooral van belang dat er ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. In NZKG/Amsterdam wordt hier met ruimte-intensivering en shared service op ingespeeld
 - Chemie: Ruimte voor nieuwe ontwikkelingen is duidelijk de belangrijkste factor, en het is een uitdaging dit ook in de toekomst te faciliteren. De synergiekansen in het cluster zijn groot en worden al flink benut
 - Containers: Deze sector heeft een goede toekomst in Rotterdam, en de haven speelt hier van oudsher op in. De maritieme ontsluiting en aanwezige ruimte zijn relatief sterke punten
 - Energie: De behoefte aan ruimte en maritieme ontsluiting vergt aandacht, terwijl de synergiemogelijkheden goed benut worden. Het cluster is in transitie, mede daardoor wordt de pro-actieve houding van overheden ook als belangrijke succesfactor genoemd
 - Metaal: in deze stagnerende sector zijn er meer mogelijkheden voor synergie, hierbij kan gebruik gemaakt worden van de maritieme ontsluiting en aanwezigheid van ervaren personeel
- De conclusie is dat de locatiefactoren per cluster meer specifieke verschillen vertonen dan per haven. Dit betekent dat vanuit de Rijksoverheid ruimte is om samen met andere stakeholders meer specifiek zeehavenbeleid voor bevordering van de concurrentie van verschillende clusters te voeren. Voor het cluster metaal betekent dit vooral het zoeken naar synergie, terwijl voor de agribulk het ruimtegebruik specifieke aandacht behoeft.

Top-10 locatiefactor per cluster (tabel)

	Locatiefactoren 2012	Agribulk	Chemie	Containers	Energie	Metaal
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)	7 (+)	2 (++)	1 (++)	3 (0), 3 (+)	1 (+)
L&B	Mate van synergiekansen in cluster	2 (+)	3 (+), 2 (+), 2 (+)	5 (0)	2 (++)	9 (-)
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk	4 (0)	6 (0), 5 (+), 6 (0)	3 (+)	4 (0), 10 (0)	6 (-)
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	1 (-)	1 (0), 1 (-), 1 (0)	4 (+)	1 (-), 2 (0)	
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock		4 (0), 4 (0), 4 (0)		9 (0), 9 (0)	3 (0)
Arb	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel	5 (+)	3 (-)	9 (0)	8 (0), 8 (0)	2 (+)
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	3 (0)		2 (+)	6 (+), 6 (+)	5 (+)
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties	9 (-)			5 (0), 4 (+)	4 (-),
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure		7 (-), 7 (0), 8 (0)			10 (-)
Arb	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)	8 (0)	9 (0)	7 (+)		8 (0)
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten		5 (+), 6 (-), 7 (-)			
Arb	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstituten	7 (+)	9 (0), 8 (-)		7 (+)	
Arb	Arbeidsproductiviteit personeel		9 (+)			7 (0)
L&B	Aanwezige ruimte voor verdere groei	10 (-)			10 (-)	
Fin	Toegang tot de kapitaalmarkt		10 (0), 10 (0)			
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving				5 (-)	
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten			6 (0)		
Ov	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)	6 (+)				
L&B	Ervaren woon- en werkklimaat				7 (-)	
Arb	Arbeidsloyaliteit van personeel		8 (-)			
Ov	Mate van service-verlening door douane			8 (+)		
Ov	Mate van service-verlening overige inspectiediensten					
Ov	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties		10 (+)	10 (+)		

Noot: per haven wordt de top-10 positie van een locatiefactor in 1 of 2 clusters gegeven

Top-5 focusgebieden per haven/cluster

- Tenslotte kan op basis van een weging van verbeterpunten (0) en zwakke (-) punten in de top-10 locatiefactoren per haven en per cluster een overzicht gemaakt worden van de top-5 focusgebieden voor beleid per haven en per cluster. De verschillen tussen focusgebieden per haven en per cluster worden hierbij duidelijk, zie de tabel op de volgende slide.
- Als de havens als centraal punt voor beleid genomen worden, is vooral de creatie van ruimte (fysiek, milieu, geluid) voor nieuwe bedrijvigheid voor alle 4 de havens van groot belang. Verder spelen er specifieke factoren per haven; In Rotterdam is een belangrijk punt de vergunningsprocedure, in Groningen de beschikbaarheid van personeel en in Zeeland de energiekosten.
- Als de clusters als centraal punt van beleid genomen worden, komen daarbij nog specifieke focusgebieden die anders wat kunnen wegvallen:
 - Agribulk: hier speelt het mogelijke delen van op- en overslagcapaciteit een rol om groei te faciliteren
 - Chemie: de kosten van energieverbruik speelt vooral in dit cluster, naast de wens om hoogwaardige logistieke dienstverlening.
 - Containers: hierbij zijn er synergiekansen, alhoewel de concurrentie sterk is.
 - Energie: hier speelt duidelijkheid in de wet- en regelgeving op langere termijn een rol
 - Metaal: de ontsluiting naar het achterland verdient hier specifiek aandacht.
- De conclusie is dat de clusteranalyse kan helpen om specifieke beleidsterreinen te identificeren die belangrijk zijn voor de concurrentiekracht van een cluster, maar dreigen te weinig aandacht te krijgen.

Top-5 focusgebieden (tabel)

	Locatiefactoren 2012	Rotterdam	NZKG/Amsterdam	Groningen	Zee land	Agri bulk	Chemie	Containers	Energie	Metaal
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)		4/5						3/4	
L&B	Mate van synergiekansen in cluster	4/5						1	3/4	4/5
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk		2		4/5	3			5	2
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	1	1	1	1	1	1		1	
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock	3		4	2		2			3
Arb	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel			2			4	3		
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven		4/5			2				
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties		3		3	4				1
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure	2					5			
Arb	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)					5				
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten			5	4/5		3			
Arb	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstituten									
Arb	Arbeidsproductiviteit personeel									4/5
L&B	Aanwezige ruimte voor verdere groei									
Fin	Toegang tot de kapitaalmarkt									
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving			3					2	
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten							2		
Ov	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)									
L&B	Ervaren woon- en werkklimaat									
Arb	ArbeidsLoyaliteit van personeel	4/5								
Ov	Mate van service-verlening door douane									
Ov	Mate van service-verlening overige inspectiediensten									
Ov	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties									

 Zeehaven beleid Aanvulling voor clusterbeleid

Noot: per haven en cluster wordt de top-5 verbeterfactoren gegeven (weging van zwakke factoren en aandachtspunten)

5 Review zeehavenbeleid 05-10

- Het Nederlandse zeehavenbeleid is vastgelegd in de volgende beleidsdocumenten:
 1. Nota Zeehavens: ankers van de economie (november 2004), hier ligt de nadruk op het verbeteren van de concurrentiepositie van de zeehavens. Evaluatie Nota Zeehavens: ankers van de economie (januari 2012), hier wordt geëvalueerd of de doelstellingen van de Nota Zeehavens in de praktijk zijn gehaald.
 2. Zeehavens als draaischijven naar duurzaamheid (november 2008), hier ligt de nadruk vooral op duurzame ontwikkeling
 3. Economische visie op de lange termijn ontwikkeling van de mainport Rotterdam (2009), hier ligt de nadruk op de ontwikkeling van mainport Rotterdam in nauwe afstemming met het achterland

- 1. De Nota Zeehavens (2004) formuleerde beleidsacties en doelen voor verdere ontwikkeling en versterking van de Nederlandse zeehavens. Aanleiding was de mogelijke verslechterde internationale concurrentiepositie van de zeehavens, en het effect op de Nederlandse economie. Er zijn drie hoofdlijnen van beleid: verbeteren van de marktomstandigheden van havengerelateerde bedrijven, in stand houden en vergroten van de fysieke capaciteit en bevorderen van de veiligheid en kwaliteit van de leefomgeving, en deze hoofdlijnen zijn uitgewerkt in een uitvoeringsagenda.

Review beleid 2005-2010

2. Het Ministerie van V en W bracht in 2008 de beleidsbrief Zeehavens als draaischijven naar duurzaamheid. Deze Beleidsbrief kwam er als uitwerking van de derde hoofdlijn uit de Nota Zeehavens van 2004: bevorderen van de veiligheid en kwaliteit van de leefomgeving. De duurzaamheid van zeehavens was relatief onderbelicht gebleven in de Nota Zeehavens uit 2004. De Beleidsbrief ging in op de inzet voor reductie van emissies, kondigde een subsidieprogramma voor innovatie/duurzaamheid aan en stelde de verbetering van afvalafgifte en –inzameling voor.
 3. De Economische visie op de lange termijn ontwikkeling van de mainport Rotterdam uit 2009 is gemaakt in een samenwerking tussen drie Ministeries. Doel van de visie is dat de mainport Rotterdam duurzaam bijdraagt aan de verbetering van het vestigingsklimaat in Nederland en de internationale concurrentiepositie van in Nederland gevestigde bedrijven. De keus van de visie is een logistiek netwerk waarin ‘Rotterdam’ explicieter samenwerkt met andere zeehavens, binnenhavens, logistieke knooppunten en industriële centra op de achterlandassen. Deze intensievere samenwerking leidt tot meer specialisatie van zeehavens, zodat ze elkaar logistiek meer aanvullen in plaats van beconcurreren. Hierdoor kan er naast effectiever ook duurzamer gewerkt worden, en wordt de infrastructuur efficiënter gebruikt.
- Focus in deze analyse op Evaluatie Nota Zeehavens. Er zijn drie hoofdlijnen van beleid: verbeteren van de marktomstandigheden van havengerelateerde bedrijven, in stand houden en vergroten van de fysieke capaciteit en bevorderen van de veiligheid en kwaliteit van de leefomgeving, en deze hoofdlijnen zijn uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. **De evaluatie (KIM, 2012) wijst uit dat de belangrijkste acties uit de uitvoeringsagenda uitgevoerd zijn of in uitvoering zijn, maar dat er wel systematisch minder uitgegeven is dan begroot.** Alleen de regeling Haven Interne Projecten was niet doelmatig, en is beëindigd.

Beleidsacties Nota Zeehavenbeleid

**Buck
Consultants
International**

Beleidsacties marktwerking verbeteren
Afstemming grenscontroles
Informatievoorziening bedrijfsleven
Elektronisch overheidsloket
Integratie communicatiesystemen
Douaneprocedures short sea
Richtsnoer EU publieke financiering
Onderzoek publieke financiering
Inbreng zeehavens innovatie naar duurzame mobiliteit
Verbetering ondernemingsklimaat in zeehavengebieden
Verbetering vestigingsklimaat in zeehavengebieden
Accommoderen van verzelfstandiging zeehavenbeheer/veiligstellen continuïteit
Meer samenwerking door zeehavenbeheerders
Meer samenwerking NL-Vlaanderen
Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-Estuarium
Formalisering gemeenschappelijk nautisch beheer in Scheldegebied
Samenwerking NL-Dld
Bilaterale samenwerking Eems-Dollard
Regionalisering, differentiatie en marktorientatie loodsdiens
Promotie Nederlandse zeehavens
Beleidsacties randvoorwaarden stellen en toezichthouden
Implementatie EU-richtlijnen emissies
Voortgangsrapportage toepassing Vogel- en Habitatrichtlijn
Implementatie EU-richtlijnen beveiliging
Implementatie EU-richtlijn Haven-ontvangst installaties
Aanscherping van EU-normen
Veilig vervoer van gevaarlijke stoffen
Versterking positie zeehavens in Waddengebied
Beleidsacties capaciteit instandhouden en verbeteren
Prioritering financiering zeehavens uit Infrastructuurfonds
NHR-overleg infrastructuur
Financiering BDU
Verbetering per spoor
Evaluatie HP-regeling
Monitoring voortgang Duitse aansluiting Betuweroute
Verbetering positie in TEN
Monitoring voortgang Seine-Schelde verbinding

- Beleidsacties uit Nota Zeehavens (Evaluatie) lagen op het vlak van:
 - Marktwerking verbeteren,
 - Randvoorwaarden stellen en toezichthouden
 - Capaciteit infrastructuur instandhouden en verbeteren
- In de zeehavens zijn acties gedefinieerd op het gebied van infrastructuur en ruimte
- Verschillende van deze marktacties komen ook terug in top-10 locatiefactoren voor clusters, dit betekent dat voortzetting van het ingezette zeehavenbeleid voor de concurrentiepositie van verschillende clusters al effectief kan zijn.
- Wat ontbreekt in beleidsacties:
 - Meer aandacht voor extra milieuruimte en geluidsruimte bij zeehaventerreinen in de toekomst
 - Meer aandacht voor voordelen clustering: hoe kunnen bedrijven synergie halen door een netwerk te vormen (gebruik grondstoffen etc.)

6 Vergelijking clusters/beleid

- Als Top-10 verbeterpunten in locatiefactoren voor clusters afgezet wordt tegen beleidsacties Zeehavens 2005-2012, dan blijkt dat het Ministerie zich in zeehavenbeleid op drie gebieden actief heeft opgesteld. Deze gebieden zijn deels overlappende focusgebieden voor de clusters, bijvoorbeeld op het gebied van ontsluiting van, naar en in de haven (locatie & bereikbaarheid).

		Agribulk	Chemie	Containers	Energie	Metaal
	Locatiefactoren 2012					
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	1	1		1	
L&B	Mate van synergiekansen in cluster			1	3/4	4/5
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/(buisleidingen)netwerk	3			5	2
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock		2			3
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties	4				1
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	2				
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving				2	
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten			2		
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten		3			
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)				3/4	
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure		4	3		

- Uit de analyse blijkt dat enkele van de focusgebieden voor verbetering van de concurrentiepositie van de clusters nog beperkt in het zeehavenbeleid 2005-2010 verwerkt zit. Dit betreft vooral het scheppen van ruimte voor ontwikkeling (agribulk, chemie en energie), de benutting van synergiekansen in clusters (containers en energie), en de pro-actieve houding van bestuurlijke organisaties (metaal). Dit zijn net drie focusgebieden die wel aandacht krijgen in het Topsectorenbeleid van het Kabinet.

Inventarisatie beleidsopties

	Locatiefactoren 2012 clusters	Ag	Ch	Co	En	Me	Beleidsopties korte termijn 2013-2014	Beleidsopties middellange termijn
Ov	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)	1	1		1		Min I&M en EZ: Inventarisatie knelpunten voor clusters, en passend beleid	Zoeken naar innovatieve methode om ruimteprobleem clusters te ondervangen
L&B	Mate van synergiekansen in cluster			1	3/4	4/5	Min I&M en EZ: Aansluiting bij Topsectorenbeleid, beleid imbedden in Road Maps	Actief op zoek in beleid naar duurzame synergie in/tussen zeehavenclusters
L&B	Ontsluiting weg/water/spoor/ (buisleidingen)netwerk	3			5	2	Voortzetting huidig beleid	Zorgen dat NL havens beste achterlandnetwerken EU hebben
Fin	Kosten van energieverbruik en feedstock		2			3	Beleid gericht op concurrerende prijzen voor energieverbruik	Investeren in innovaties duurzame energie
Ov	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties	4				1	Min I&M en EZ: Pro-actieve begeleiding nieuwe vestigers	Inzetten op versterking/synergie bedrijven in cluster (verankering)
L&B	Totale op- en overslagcapaciteit in haven	2					Min I&M: inzetten op shared services, gedeeld kadegebruik	Afstemming op- en overslag capaciteit op groei volume
Ov	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving				2		Min I&M en anderen: zorgen dat bedrijven kunnen investeren op eenduidig beleid	Nederland leidende rol in EU duurzame energiemarkt door functie zeehavens
L&B	Mate van concurrerende logistieke diensten			2			Min I & M: stimulering van ontwikkeling nieuwe diensten	Stimuleren modal shift over langere afstanden (cf. EU beleid)
L&B	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten		3				Min I&M: Inzetten op Road Maps ketenregie en synchromodaal	Faciliteren Single Window voor alle overheidsdiensten/afhandeling
L&B	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)				3/4		Voorzetting huidige beleid	Huidige voorsprong in EU handhaven/versterken
Ov	Eenvoud van vergunningenprocedure		4	3			Inzet van heldere procedures met korte doorlooptijden	Juiste balans concurrentiepositie NL en aanpalende belangen

7 Conclusies en aanbevelingen

- Een vergelijking van de top-10 concurrentiefactoren van de 5 clusters met die van de 4 havens laat zien dat er duidelijke accentverschillen liggen voor effectief zeehavenbeleid. Als de overheid succesvol op deze accentverschillen weet in te spelen met beleid, kan de concurrentiekracht van clusters verder versterkt worden.
- Uit de analyse blijkt dat enkele van de focusgebieden voor verbetering van de concurrentiepositie van de clusters nog beperkt in het zeehavenbeleid 2005-2010 verwerkt zit. Dit betreft vooral het scheppen van ruimte voor ontwikkeling (agribulk, chemie en energie), de benutting van synergiekansen in clusters (containers en energie), en de pro-actieve houding van bestuurlijke organisaties. Dit zijn net drie focusgebieden die wel aandacht krijgen in het Topsectorenbeleid van het Kabinet.
- De belangrijkste aanbeveling is daarom om vanuit het zeehavenbeleid meer nadruk te leggen op de focusgebieden voor de clusters, die onderling sterk kunnen verschillen. Het Topsectorenbeleid, en de Road Maps die voor verschillende sectoren gemaakt zijn, biedt hier een goed aanknopingspunt voor. Elke cluster is uniek, en vraagt ook om een specifieke aanpak, die (h)erkend dient te worden in het zeehavenbeleid op de korte en middellange termijn
- Noot: Deze quick scan geeft een indicatie van de accentverschillen die in het zeehavenbeleid anders kunnen worden gelegd om de concurrentiepositie van clusters te versterken. De quick scan is een eerste analyse, en biedt eerder een basis voor discussie tussen stakeholders dan een afgerond advies.

Resultaat: database 80 factoren

- Dit onderzoek laat zien dat er verschillende invalshoeken voor analyse clusterkaarten met concurrentiefactoren zijn. BCI heeft database (Excel) opgesteld met sterke punten/verbeterpunten voor de concurrentiepositie van 8 clusters in 4 NL havens

- Database geeft mogelijkheden voor bepaling prioriteiten in beleid obv. verschillende afwegingscriteria:

- Vooral focus op zwakke/verbeterpunten
- Vooral focus op sector (bijv. chemie)
- Vooral focus op top-5 factoren
- Vooral focus op categorie (bijv. arbeid)

- BCI heeft conclusies/aanbevelingen gegeven voor accentverschuivingen in zeehavenbeleid 2013 op basis van clusteranalyses, maar daadwerkelijke kansen kunnen beste besproken worden in workshop met stakeholders → gedeeld belangen en acties

ID	Sector	Haven	Cluster	Pro2012	Locatiefactor 2012	Sterk/zwaarte	Kenmerk	Mogelijk beleid
21	Arb.	Amst.	Arb.	1	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	-	Fysieke ruimte beperkt, milieuzone eenenals	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
22	Arb.	Amst.	Arb.	2	Aanwezigheid cluster	0	Cluster in reeds gericht op synergie	Monitoring conceptie (toet) samen realiteit en
23	Arb.	Amst.	Arb.	3	Op- en omlaagvachter	1	Goed overleg met stakeholders op bestaande to	Beoordelen shied service en gezamenl gebruik terminals
24	Arb.	Amst.	Arb.	4	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Aan/voormogelheiden zijn aanwezig, kans op Ontwikking business NRG	Beoordeling alternatieve modaliteiten (water)g
25	Arb.	Amst.	Arb.	5	Beschikbaarheid kwalitatief personeel	1	Veel opgevoede vakmensen, belangrijk in vest	Versterking kennisfunctie en het cluster
26	Arb.	Amst.	Arb.	6	Ontwikling container en respectie (frequente en werk)z	1	Overheden (overstap, dunder) geven aan signaal belangen	Ontwikkel en kennisontwikkeling
27	Arb.	Amst.	Arb.	7	Diepte waterster	2	Goed bewaakt voor opgevoete schepen gebied	Monitoring diepte waterster
28	Arb.	Amst.	Arb.	8	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in abedmarkt door abedmarkt en demografische ontwikkeling	Afdrukken van overheden voor beschermingszamen
29	Arb.	Amst.	Arb.	9	Kosten energie en fuelkosten	-	Positie regionale markt toe, fuelkosten laag	Beleed bestemming Fysieke ruimte voor specifieke cluster
30	Arb.	Amst.	Arb.	10	Ruimte voor groei	-	Beperkte ruimte beschikbaar voor uitbreiding	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
61	Chemie	Gron.	Chemie	1	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	0	Milieuzone soms discussiepoint	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
62	Chemie	Gron.	Chemie	2	Aanwezigheid cluster	1	Clustering best kansen	Versterken clustermogelheiden door gericht beleid
63	Chemie	Gron.	Chemie	3	Beschikbaarheid kwalitatief personeel	-	Nu nog OK, maar overtuigen in relatie toekomst	Versterking abedmarkt en opleidingen
64	Chemie	Gron.	Chemie	4	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
65	Chemie	Gron.	Chemie	5	Diepte waterster	1	Ontwikling toe goed geschikt, verbetering in richting	Versterken propositie vanuit het Rijk (positie abedmarkt)
66	Chemie	Gron.	Chemie	6	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Capaciteit verbeteren voor en binnenland (buiten) - waterp
67	Chemie	Gron.	Chemie	7	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	-	Spoorterminaldiensten passend aan te bieden	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
68	Chemie	Gron.	Chemie	8	Gemeen aanrangen vergunningen	0	Aanranga vergunningen soms tijdbesl	Richtlijnen voor abedmarkt door abedmarkt
69	Chemie	Gron.	Chemie	9	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in Groningen door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
70	Chemie	Gron.	Chemie	10	Teeging kapitaalmarkt	0	Goedkoop energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
11	Chemie	Rotterd.	Chemie	1	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	0	Milieuzone soms discussiepoint	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
12	Chemie	Rotterd.	Chemie	2	Aanwezigheid cluster	1	Clustering best kansen	Versterken propositie vanuit het Rijk (positie abedmarkt)
13	Chemie	Rotterd.	Chemie	3	Aanwezigheid cluster	1	Basiscluster aanwezig, bebouwd gebied	Toetsen: cluster best naar ontwikkelkansen
14	Chemie	Rotterd.	Chemie	4	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
15	Chemie	Rotterd.	Chemie	5	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	1	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Capaciteit verbeteren voor en binnenland (buiten) - waterp
16	Chemie	Rotterd.	Chemie	6	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
17	Chemie	Rotterd.	Chemie	7	Gemeen aanrangen vergunningen	0	Wakken aan vergoedingen	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
18	Chemie	Rotterd.	Chemie	8	Beschikbaarheid kwalitatief personeel	0	Concreetie verspreide abedmarkt	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
19	Chemie	Rotterd.	Chemie	9	Aanwezigheid voldoende personeel	0	Ontwikling van innovatie, bestemming ontgrensgebied	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
20	Chemie	Rotterd.	Chemie	10	Teeging kapitaalmarkt	0	Overheid niet volledig beschikbaar Rotterdam	Overheid niet volledig beschikbaar Rotterdam
41	Chemie	Zw.	Chemie	1	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	-	Milieuzone bebouwd	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
42	Chemie	Zw.	Chemie	2	Aanwezigheid cluster	1	Clustering best kansen	Toetsen
43	Chemie	Zw.	Chemie	3	Diepte waterster	3	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
44	Chemie	Zw.	Chemie	4	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
45	Chemie	Zw.	Chemie	5	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
46	Chemie	Zw.	Chemie	6	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	-	Spoorterminaldiensten passend aan te bieden	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
47	Chemie	Zw.	Chemie	7	Gemeen aanrangen vergunningen	0	Aanranga vergunningen soms tijdbesl	Richtlijnen voor abedmarkt door abedmarkt
48	Chemie	Zw.	Chemie	8	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in Groningen door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
49	Chemie	Zw.	Chemie	9	Aanwezigheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in Groningen door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
50	Chemie	Zw.	Chemie	10	Teeging kapitaalmarkt	0	Mogelheiden indianaalmarkt - reeling fund	Goedkoop energie essentieel voor concurrentiepositie
1	Chemie	Rotterd.	Chemie	1	Diepte waterster	2	Basis cluster aanwezig, bebouwd gebied	Toetsen: cluster best naar ontwikkelkansen
1	Chemie	Rotterd.	Chemie	2	Op- en omlaagvachter	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
3	Chemie	Rotterd.	Chemie	3	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
4	Chemie	Rotterd.	Chemie	4	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	1	Fysieke ruimte op Milieuzone, naar milieuzone	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
5	Chemie	Rotterd.	Chemie	5	Aanwezigheid cluster	0	Nu enkele terminals, straks meer capaciteit en co	Individuele terminals
6	Chemie	Rotterd.	Chemie	6	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Capaciteit verbeteren voor en binnenland (buiten) - waterp
7	Chemie	Rotterd.	Chemie	7	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in Rotterdam door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
8	Chemie	Rotterd.	Chemie	8	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	0	Wakken aan vergoedingen	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
9	Chemie	Rotterd.	Chemie	9	Aanwezigheid voldoende personeel	0	Concreetie verspreide abedmarkt	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
10	Chemie	Rotterd.	Chemie	10	Teeging kapitaalmarkt	0	Overheid niet volledig beschikbaar Rotterdam	Overheid niet volledig beschikbaar Rotterdam
1	Energie	Amst.	Energie	1	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	-	Milieuzone bebouwd	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
2	Energie	Amst.	Energie	2	Aanwezigheid cluster	1	Clustering best kansen	Toetsen
3	Energie	Amst.	Energie	3	Diepte waterster	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
34	Energie	Amst.	Energie	4	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
35	Energie	Amst.	Energie	5	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
36	Energie	Amst.	Energie	6	Op- en omlaagvachter	1	Kaude in voldoende, nieuw werings in 2022 met cluster	Monitoring conceptie (toet) samen realiteit en
37	Energie	Amst.	Energie	7	Aanwezigheid voldoende personeel	1	Nieuwe kennisoverleg generaal, het abedmarkt	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale
38	Energie	Amst.	Energie	8	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in abedmarkt door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
39	Energie	Amst.	Energie	9	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
40	Energie	Amst.	Energie	10	Ruimte voor groei	-	Beperkte ruimte beschikbaar voor uitbreiding	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
71	Energie	Gron.	Energie	1	Aanwezigheid cluster	1	Clustering sterk	Versterken clustermogelheiden door gericht beleid
72	Energie	Gron.	Energie	2	Ruimte voor economische ontwikkeling (milieuzone)	0	Milieuzone soms discussiepoint	Faciliteren milieuzone op termijn naar fysieke ruimte
73	Energie	Gron.	Energie	3	Diepte waterster	1	Ontwikling toe goed geschikt, verbetering in richting	Versterken propositie vanuit het Rijk (positie abedmarkt)
74	Energie	Gron.	Energie	4	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
75	Energie	Gron.	Energie	5	Weging veranderingen in een wegnet	0	Monitoring van innovatie, bestemming ontgrensgebied	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
76	Energie	Gron.	Energie	6	Op- en omlaagvachter	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
77	Energie	Gron.	Energie	7	Weging veranderingen in een wegnet	0	Monitoring van innovatie, bestemming ontgrensgebied	Ontwikkeling van innovatie, bestemming ontgrensgebied
78	Energie	Gron.	Energie	8	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren minder problemen in Groningen door	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
79	Energie	Gron.	Energie	9	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
80	Energie	Gron.	Energie	10	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	0	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
51	Metal	Zw.	Metal	1	Diepte waterster	1	Visserszamen te bereiken, Temeuzen via te ope	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
52	Metal	Zw.	Metal	2	Beschikbaarheid kwalitatief personeel	1	Kansen van groei belang voor minder schade in co	Monitoring van innovatie, bestemming ontgrensgebied
53	Metal	Zw.	Metal	3	Kosten energie en fuelkosten	0	Goedkope energie essentieel voor concurrentiepositie	Kansen op procesinnovatie, goedkope energie te leveren
54	Metal	Zw.	Metal	4	Kwaliteit bestuurlijke organisatie	-	Versterken ruimte voor uitbreiding op bijv. Avul	Versterken ruimte voor uitbreiding op bijv. Avul
55	Metal	Zw.	Metal	5	Op- en omlaagvachter	0	Nieuwe kennisoverleg generaal, het abedmarkt	Beleiden kiezen voor best passende landelijke of regionale
56	Metal	Zw.	Metal	6	Ontwikling weg/water/loop (bus)ledingennetwerk	-	Spoorterminaldiensten passend aan te bieden	Ontwikkeling paden/verlenging spoorwoner
57	Metal	Zw.	Metal	7	Productief personeel	0	In crisis is er minder dieping kansen, wel in ZV	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
58	Metal	Zw.	Metal	8	Beschikbaarheid voldoende personeel	0	Monitoren geen problemen in Zweland door econ	Monitoring op abedmarkt en demografische ontwikkeling
59	Metal	Zw.	Metal	9	Aanwezigheid cluster	-	Beleiden werken relatief weinig samen in cluster	Beleiden van shied service diensten op kade en in
60	Metal	Zw.	Metal	10	Gemeen aanrangen vergunningen	-	Aanranga vergunningen soms tijdbesl	Richtlijnen voor abedmarkt door abedmarkt

BIJLAGE 1: Locatiefactoren

1. Locatie en Bereikbaarheid	Aanwezige ruimte voor verdere groei
	Totale op- en overslagcapaciteit in haven
	Maritieme ontsluiting haven (o.a. diepte vaarwater)
	Ontsluiting via spoor
	Frequentie spoordiensten
	Ontsluiting via water
	Frequentie binnenvaartdiensten
	Ontsluiting via weg
	Aanbod van wegvervoerders (LSP)
	Gestandaardiseerde haveninformatie
	Glasvezelnetwerk
	Aanwezigheid hoogwaardige logistieke diensten
	Mate van concurrerende logistieke diensten
	File-vrije wegverbinding
	Nabijheid van afzetmarkten
	Laad- en lostijd schepen
	Ervaren woon- en werkklimaat
	Zakelijke relaties en netwerk
	Imago zeehaven
Mate van synergiekansen in cluster	
Ontsluiting weg/water/spoor/ (buis)leidingennetwerk	
2. Arbeid	Beschikbaarheid van kwalitatief geschoold personeel
	Beschikbaarheid van personeel (aantallen)
	Arbeidsproductiviteit personeel
	Lage arbeidskosten
	Arbeidsloyaliteit van personeel
	Tijdelijk personeel/flexibiliteit
	Flexibiliteit ontslag
	Ruimte werktijden
	Positie vakbonden
	Aanwezigheid opleidingen en kennisinstututen
Stakingsfrequentie	

3. Financiën en fiscaal	Hoogte winstbelasting
	Hoogte BTW-tarief
	Loon- en inkomstenbelasting
	Toegang tot de kapitaalmarkt
	Havenaanloopkosten - kade (kadegeld, terminalkosten)
3. Financiën en fiscaal	Havenaanloopkosten - scheepvaart (loodsgeld, sleepbootkosten)
	Kosten energieverbruik en feedstock
4. Functioneren overheid	Pro-actieve houding bestuurlijke organisaties
	Eenvoud van vergunningenprocedure
	Mate van service-verlening door douane
	Mate van service-verlening overige inspectiediensten
	Security-regelgeving logistieke keten
	Uitvoering controles en inspectie (frequentie en werkwijze)
	Ruimte economische ontwikkeling (fysiek/milieu/geluid)
	Criminaliteitsbeheersing
4. Functioneren overheid	Kans gebruik financiële middelen voor innovaties
	Mate van veranderingen in wet- en regelgeving

BIJLAGE 2: 8 clusterkaarten

- B1. Containers Rotterdam**
- B2. Chemie en Biobased Rotterdam**
- B3. Agribulk Amsterdam**
- B4. Energie Amsterdam**
- B5. Chemie en Biobased Zeeland**
- B6. Metaal Zeeland**
- B7. Energie Groningen**
- B8. Chemie en Biobased Groningen**

[Clusterkaarten staan in aparte file]